

REQUADRE I-2.

ELS FACTORS DEL (DE)CREIXEMENT DE LA RENTA PER CÀPITA A LES ILLES BALEARS. QÜESTIÓ NOMÉS DE PRODUCTIVITAT?

MIQUEL SALVÀ GARVÍ
Assessor econòmic del CES

Una de les conclusions que el lector fidel d'aquesta memòria extreu de l'economia de les Illes Balears a les darreres dècades és, sens dubte, la pèrdua relativa de renda *per capita* dels habitants, fet que no només ha provocat la desaparició de convergència amb Europa, sinó també amb la mitjana nacional i, en general, amb la majoria de comunitats autònomes. L'any 2000, la renda *per capita* a l'arxipèlag, mesurada en termes de PIB nominal, era un 25,6 % superior a la mitjana nacional. L'any 2022, el darrer disponible de les dades de la comptabilitat regional de l'INE, aquesta renda només superava en un 5 % la mitjana nacional, després de dos anys de trobar-s'hi per sota durant una pandèmia que fou especialment dura per al sector dels serveis. El creixement acumulat des de l'inici de segle és tan sols d'un 47,3 %, només per davant per les Illes Canàries (42,8 %), unes dades que, llegides en termes reals, converteixen aquestes dues comunitats en les úniques que tenen un PIB *per capita* inferior a l'any 2000, especialment les Balears, amb un retrocés del 10,2 % (pel 15,6 % Espanya). (vegeu el gràfic IR-2.1).

Des d'una perspectiva històrica, alguns treballs demostren que comunitats autònomes que tenen característiques socio-econòmiques i de teixit productiu similar tenen comportaments semblants al llarg de les dècades en termes *per capita*¹. Així, regions insulars clarament marcadess per l'activitat turística, com les Illes Balears i les Illes Canàries, han presentat històricament una renda *per capita* creixent a un ritme més ràpid que el total nacional, la qual cosa ha perdurat fins a l'any 2000, quan experimenten un punt d'inflexió en aquesta evolució i comencen a caure amb força. De manera antagonica, les regions més industrials de l'Estat, com Catalunya, Madrid i el País Basc, partien a mitjan segle xx amb una gran concentració de la riquesa que es va dissipant fins als anys noranta, en què s'estabilitzen per sobre de la mitjana nacional però amb menys diferència.

Unes altres regions també es poden agrupar per comportaments semblants, com la vall de l'Ebre i València (Aragó, Comunitat Valenciana, Navarra i la Rioja), la regió nord-oest (Astúries, Cantàbria, Castella i Lleó i Galícia) o el sud (Andalusia, Extremadura, Castella la-Manxa i Múrcia), però en termes generals i interterritorials podem parlar d'un procés de reducció de disparitats entre comunitats autònomes a excepció de la darrera dècada. Llavors és quan s'observa que es frena i fins i tot s'inverteix el procés. Sembla, doncs, que les regions configuren clústers regionals d'acord amb l'estructura productiva i re-

1. DE LA FUENTE, Á. (2016). *La dinámica territorial de la renta en España. 1955-2016: una primera aproximación*. BBVA Research.

alitat regional que esdevé cabdal a l'hora d'explicar el comportament de la renda *per capita*.

Per desgranar el que subjau rere el comportament agregat de la renda *per capita*, podem descompondre —i no tant explicar, atès que es tracta d'una equivalència i no d'un model explicatiu d'una variable endògena a partir d'altres exògenes— el creixement de la renda *per capita* d'una economia en tres factors principals: la productivitat aparent del treball (Q), que aproxima la capacitat de creació de riquesa assignada a cada hora

treballada; factors relacionats amb la intensitat del treball, com les hores treballades per cada persona ocupada (HPO) i la taxa d'ocupació (TO), i un component demogràfic com la taxa d'activitat, que mesura el nombre de persones en edat i predisposició de treballar sobre el total de la població (FPET).

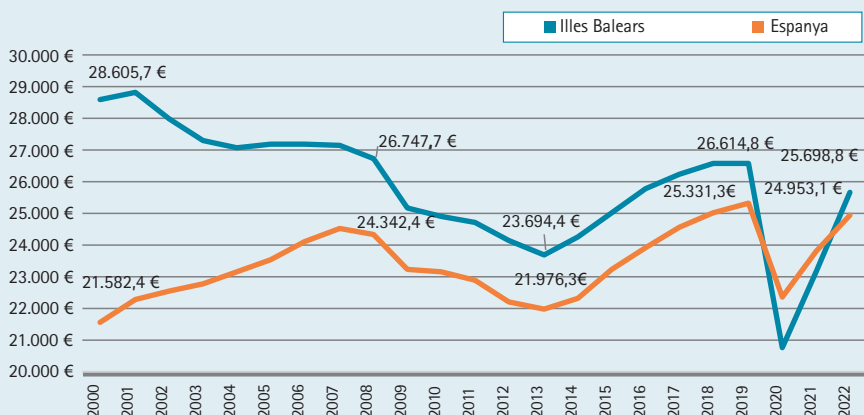
La renda *per capita* és, per tant, una funció positiva del volum de treball que una economia és capaç d'ocupar i de la riquesa que genera aquesta força laboral, sovint mesurada —i també aquí— per hora de treball.

$$PIB_{pc} = \underbrace{\frac{PIB}{\text{hores treballades}}}_{Q \text{ (Productivitat aparent del treball per hora)}} \times \underbrace{\frac{\text{hores treballades}}{\text{Persones ocupades}}}_{HPO \text{ (Hores per ocupat)}} \times \underbrace{\frac{\text{Persones ocupades}}{\text{Persones en edat de treballar}}}_{TO \text{ (Taxa d'ocupació)}} \times \underbrace{\frac{\text{Persones en edat de treballar}}{\text{Població total}}}_{FPET \text{ (Fracció de persones en edat de treballar)}}$$

O, expressat en variacions: $\Delta PIB_{pc} = \Delta Q \times \Delta HPO \times \Delta TO \times \Delta FPET$

Gràfic IR-2.1

Evolució de la renda per capita real a les Illes Balears i Espanya (Euros de 2015)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Contabilidad Regional de España (CRE) de l'INE

En aquest punt, cal fer dues precisions sobre la productivitat aparent del treball. El primer és que el qualificatiu d'«aparent» resulta d'atribuir únicament a la mà d'obra el producte generat per hora treballada per facilitats de càlcul. Tot i això, el valor generat en realitat també depèn del factor capital i d'altres intangibles difícils de mesurar que afecten la competitivitat del mercat en què es negocien els productes; alhora es podria discutir si formen part de la productivitat d'algun d'aquests dos factors. Més endavant, abordarem aquesta qüestió per eliminar part del renou que presenta aquesta variable. El segon és que la productivitat aparent és l'únic que té capacitat per créixer indefinidament, ja que totes les altres estan limitades —un fet que la fa acaparar tantes mirades—, atès que no hi pot haver creixement *per capita* a llarg termini sense que la productivitat aparent creixi de manera sostinguda en el temps.

Les dades de la *Contabilidad Regional de España* (CRE)² de l'INE permeten formular una aproximació a l'evolució d'aquestes variables durant les darreres dues dècades i s'infereixen pistes sobre l'atonía de la renda *per capita* a les Illes Balears. Per criteris metodològics, utilitzarem el VAB com a *proxy* del PIB, ja que els resultats són pràcticament els mateixos i això permet descompondre la productivitat i el factor treball per branques

d'activitat, en cas que escaigui. A més, totes les quantitats monetàries del VAB s'expressen en euros de 2015, per eliminar dels valors nominals l'efecte que ha tingut la variació dels preus en aquestes dues darreres dècades. Finalment, cal tenir en compte que expressarem la taxa d'ocupació sobre la població total —i no sobre l'activa— per treballar en primer terme amb les dades que ofereix la CRE.

El gràfic IR-2.2 mostra l'evolució del VAB *per capita* real a les Illes Balears des de l'any 2000 i la dels seus components: la productivitat aparent per hora treballada, la jornada anual de l'ocupat i la taxa d'ocupació. S'han ombrejat de verd les etapes d'expansió econòmica, i en vermell les recessives o afectades de ple per alguna crisi. La lectura detinguda de les dades ofereix informació molt valuosa i presenta un gir significatiu a l'inici de la gran crisi, per la qual cosa les magnituds es representen en índex en base 100 per al 2008, que fa més palès el canvi de situació.

A grans trets, observam una productivitat aparent del treball que ja venia en caiguda lliure des de l'inici del segle i toca fons cap al 2008, moment en què es produeix un repunt. Inicialment, aquest repunt de la productivitat és coherent amb l'anomalia que presenta Espanya respecte a Europa³, segons la qual els repunts de productivitats més forts es produeixen en períodes de contracció de l'activitat econòmica i

2. La Contabilidad Regional de España s'elabora d'acord amb la metodologia del sistema europeu de comptes nacionals i regionals (SEC 2010), que apliquen de manera harmonitzada i obligatòria tots els estats membres de la Unió Europea (UE), en compliment del que disposa el Reglament (UE) núm. 549/2013, del Parlament Europeu i el Consell, de 21 de maig.

3. Aquesta anomalia ha estat àmpliament estudiada. Podeu trobar treballs que l'analitzen en profunditat com: JALÓN, B.; SOSVILLA-RIVERO S., i HERCE, J. «Countercyclical Labor Productivity: The Spanish Anomaly». A: Institut de Recerca en Economia Aplicada Regional i Pública, *Documento de trabajo 2017/12*, 2017.

obeeixen principalment a una reassignació del factor treball, en el qual la dualitat dels treballadors i la política d'acomiadaments té molt a dir-hi. A partir d'aquest moment, però, la productivitat deixa de mostrar un comportament baixista. La taxa d'ocupació, en canvi, mostra un signe divergent amb la productivitat i un comportament evidentment procíclic, amb una tendència a l'alça fins a la gran crisi, moment en què comença a perdre terreny amb força i es queda molt lluny dels moments precrisi. El comportament de la jornada anual, que s'ha d'interpretar des d'un punt de vista d'hores efectives i no de la normativa laboral, tot i que hi afecti, té un comportament estructural baixista de manera sostinguda durant tot el període, amb un únic alta-baix important l'any 2020 a causa de la covid, quan bona part de l'absorció laboral del xoc vengué dels ERTE i no dels acomiadaments.

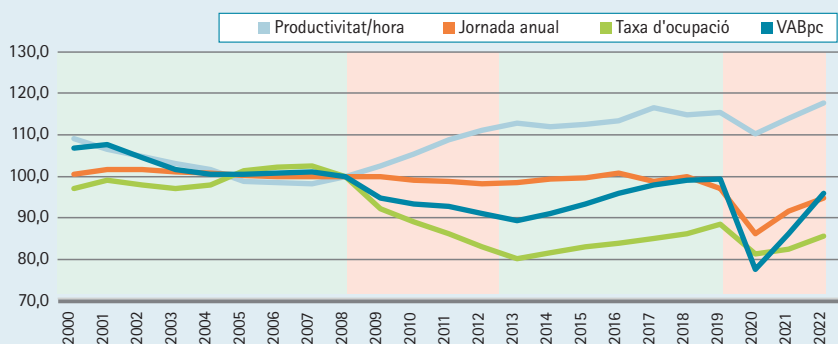
Podem segmentar, doncs, el període en quatre fases prou diferenciades d'acord

amb el cicle econòmic i el comportament dels factors:

- 2000-2008. Període expansiu amb un fort ajust de la productivitat per hora que impedeix el creixement de la renda *per capita*, a pesar que les variables relatives al treball mantenen molt de vigor i ocupen les primeres places a escala autonòmica.
- 2008-2013. Es tracta d'un període marcat per la crisi, en què la productivitat repunta amb força a causa de l'ajust de l'ocupació. El mercat laboral sobreacciona amb ajustos de plantilla que incrementen el producte per hora treballada.
- 2013-2019. Es produeix una lenta recuperació de l'economia. Tant productivitat com taxa d'ocupació creixen lentament. Aquesta darrera queda molt lluny dels màxims de la sèrie.

Gràfic IR-2.2.

Evolució del VABpc real, la productivitat per hora treballada, la jornada anual i la taxa d'ocupació (2000-2022) (2008=100)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Contabilidad Regional de España (CRE) de l'INE

- 2019-2022. És un període profundament marcat per la covid. El fort ajust de les hores treballades fa que, a diferència de la crisi anterior, productivitat i ocupació mostrin una evolució sincrònica però que, en global, resulta en un increment de la productivitat i un descens de la taxa d'ocupació.

El **quadre IR-2.1** mostra la variació dels components assenyalats en les quatre fases diferenciades.

Per tant, una de les primeres conclusions que es poden extreure abans d'entrar en la comparació amb la resta de l'Estat és que des del 2008 el VAB *per capita* real no s'ha recuperat. Això es deu fonamentalment al fet que les Illes Balears no han estat capaces de retornar les hores treballades i la taxa d'ocupació a nivells precrisi, a la vegada que el producte aparent del treball ha seguit una evolu-

ció a l'alça, especialment significativa en el lustre 2008-2013.

Un cop establerta la guia del que resulta important en cada període, entrem a analitzar cada component de manera aïllada i fer la comparació amb altres territoris de l'Estat. El següent mostra l'evolució de la productivitat real per hora treballada en termes reals a les Illes Balears en comparació amb la resta de comunitats i la mitjana espanyola. Es pot apreciar que les Balears transiten d'una posició dominant l'any 2000, amb la tercera productivitat més elevada (30 €/h), fins a assolir un mínim l'any 2007, amb 27 €/h. A partir d'aquí, s'inicia una senda de convergència de les Balears amb la mitjana de l'Estat, tant en evolució com en valors absoluts, amb l'única excepció de 2020, en què els estralls de la covid afectaren sobre manera l'economia illenca (vegeu el **gràfic IR-2.3**).

QUADRE IR-2.1. VARIACIÓ PER PERÍODES DEL VABPC I ELS SEUS FACTORS (EUROS DE 2015)

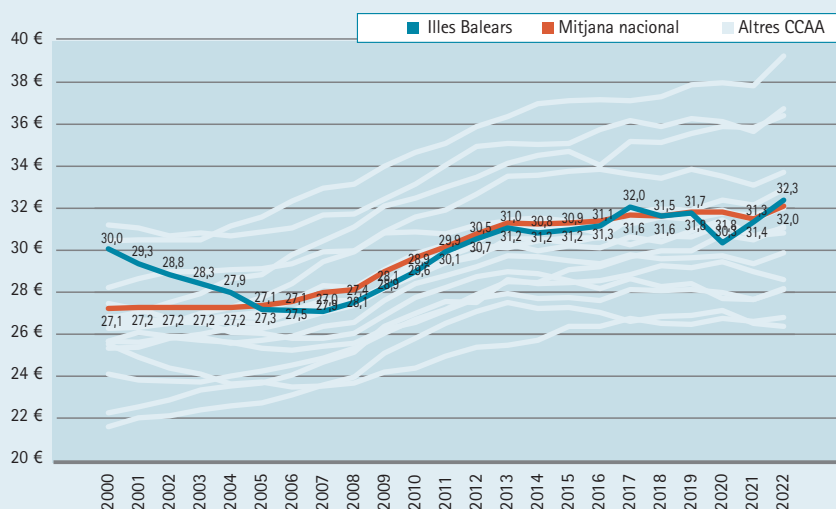
	Absolut				
Magnitud	2000	2008	2013	2019	2022
Illes Balears					
VAB <i>per capita</i>	25.967,0 €	24.313,3 €	21.727,1 €	24.172,1 €	23.329,2 €
Productivitat/hora	30,0 €	27,4 €	31,0 €	31,7 €	32,3 €
Jornada anual	1.762,5 €	1.751,7 €	1.726,0 €	1.703,0 €	1.661,8 €
Taxa d'ocupació	49,1%	50,6%	40,6%	44,8%	43,4%
Espanya					
VAB <i>per capita</i>	19.591,5 €	22.127,0 €	20.151,7 €	23.006,4 €	22.652,2 €
Productivitat/hora	27,1 €	28,1 €	31,2 €	31,8 €	32,0 €
Jornada anual	1.752,8 €	1.710,1 €	1.689,8 €	1.677,5 €	1.652,2 €
Taxa d'ocupació	41,2%	46,1%	38,2%	43,2%	42,8%

continua

	Variacions				
Magnitud	2000-2008	2008-2013	2013-2019	2019-2022	2000-2022
Illes Balears					
VAB <i>per capita</i>	-6,4%	-10,6%	11,3%	-3,5%	-10,2%
Productivitat/hora	-8,5%	13,0%	2,3%	1,9%	7,8%
Jornada anual	-0,6%	-1,5%	-1,3%	-2,4%	-5,7%
Taxa d'ocupació	1,5 pp	-10 pp	4,2 pp	-1,3 pp	-5,6 pp
Espanya					
VAB <i>per capita</i>	12,9%	-8,9%	14,2%	-1,5%	15,6%
Productivitat/hora	3,5%	11,2%	1,8%	0,8%	18,1%
Jornada anual	-2,4%	-1,2%	-0,7%	-1,5%	-5,7%
Taxa d'ocupació	4,9 pp	-7,9 pp	5 pp	-0,4 pp	1,6 pp

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Contabilidad Regional de España (CRE) de l'INE

Gràfic IR-2.3.
Evolució de la productivitat per hora treballada per comunitats autònomes (euros de 2015) (2000-2022)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Contabilidad Regional de España (CRE) de l'INE

Des d'aquesta perspectiva, aquesta evolució constata dos fets rellevants: el primer és que la productivitat de les Illes Balears tingué un comportament relatiu

molt pitjor que a la resta de comunitats autònomes, només comparable amb les Illes Canàries, amb qui ja hem assenyalat similituds històriques en renda *per capi-*

ta, i la Regió de Múrcia. El segon factor és que, en termes absoluts, la productivitat aparent del treball de les Illes Balears ha deixat d'estar entre les més elevades d'Espanya, però aquesta perduda es basa fonamentalment en el comportament d'abans de la crisi del 2008, ja que des d'aquesta ha mantingut un to alcista i ha evolucionat d'una forma molt similar a la mitjana nacional.

L'ambivalència mostrada per la productivitat a les Illes Balears abans i després de la crisi financera suscita la qüestió sobre si el valor agregat és resultat d'un comportament uníson a totes les branques d'activitat o si es deu a la variació de pesos de les diferents branques. Sense entrar a analitzar el comportament individual de cada una de les branques d'activitat, que excediria la profunditat i extensió d'aquesta anàlisi, les dades suggereixen intrasectorial explicaria tant el retrocés de la primera etapa com la recuperació de la segona, en línia amb el que constaten altres estudis per al cas espanyol. Pot servir com a prova el fet que la majoria de les branques mostren el mateix patró en l'evolució de la productivitat al llarg del temps, i entre aquestes la construcció i el sector del comerç, transport i hotel·leria, que representen entorn de la meitat del VAB i tocaren fons en moments previs a la crisi, per després reprendre la senda creixent fins a situar-se, ambdues, en nivells similars a l'any 2000 (vegeu el [gràfic IR-2.4](#)).

Com ja s'ha advertit a l'inici, la productivitat aparent del treball és un calaix de sastre on es recull tot el comportament de la renda *per capita* aïllada de factors

laborals i demogràfics, que aporta una informació extremadament valuosa però agrupa un únic valor que pot ser generat per diferents inputs o la combinació d'ambdós, de manera tangible o intangible. Això provoca que la productivitat aparent del treball observada fins ara aculli, en la seva definició, no només processos d'eficiència productiva dels seus factors treball i capital, sinó que també sigui un mirall dels desajustos de la capacitat instal·lada no utilitzada. Això és perquè les empreses tenen dificultats per ajustar la plantilla a les necessitats de producció (costos laborals, organització), i molt més encara per fer-ho amb el seu estoc de capital. Aquest és un dels fets que, per exemple, té una clara influència en els repunts de la productivitat aparent per treballador en èpoques de recessió a Espanya, molt més que el fet que els inputs utilitzats per la producció perdin eficiència i capacitat de producció per unitat de temps.

Una aproximació al concepte teòric de productivitat és la que resulta de la teoria clàssica de Solow (1957), que considera la funció de producció d'una economia com el valor afegit que resulta de l'augment de dotacions de treball i capital. Un tercer factor anomenat productivitat total dels factors productius (PTF) recull, en essència, el comportament no explicat i que es deu a guanys en eficiència dels dos anteriors. Per tant, aquest no respon a un patró d'acumulació, sinó d'eficiència dels inputs gràcies a la seva millora, progrés tècnic i organització. Aquest darrer factor PTF s'estima com la diferència entre el creixement del VAB i el dels factors productius treball i capital, atès que les mi-

llores en eficiència a un nivell agregat no són directament mesurables. En el càlcul d'aquesta productivitat, són una bona referència les estimacions de l'Observatorio de Productividad y la Competitividad en España (OPCE), que en una monografia recent ⁴ permet destriar a escala regional el creixement del VAB en creixement per acumulació del factor treball, acumulació de capital productiu i un residu no explicat per aquests dos factors (PTF). Això és possible gràcies a la investigació d'aquest institut, que aproxima el capital productiu de les economies regionals i permet observar l'evolució d'una productivitat més semblant a l'objectiu del que volem calcular.

Els resultats preliminars d'aquest estudi són coherents amb el que s'ha explicat fins ara. Durant el període 1995-2021, el VAB real de les Balears cresqué un 1,37 anual, lleugerament per sota de la mitjana espanyola (1,68). A més, en aquesta etapa les Balears presenten la major contribució del treball en aquest creixement (2,07), compatible amb la gran terciarització de l'economia i el creixement en termes d'afiliació, que duplica la contribució feta pel capital productiu (0,99). La PTF, que es defineix com la diferència entre el creixement total i les contribucions del factor treball i capital, marcà un retrocés anual de l'1,7, el més baix amb escriu de totes les regions espanyoles a excepció de les ciutats autònomes de Ceuta i Melilla (-1,98).

Novament, és important l'anàlisi temporal d'aquestes dades, atès que el comportament no ha estat homogeni en tota la sèrie. El gràfic 5 compara les productivitats aparents del treball per hora treballada anteriors de les Balears i Espanya amb la contribució de la PTF un cop descomptat l'efecte del capital productiu, fent ús de la base de dades publicada per l'OPCE⁵. Una vegada més, s'han transformat les dades per establir la base 100 a 2008, atès que la ruptura de la tendència en aquest any és palesa i permet comparar més bé l'evolució a partir d'aquest moment (vegeu el [gràfic IR-2.5](#)).

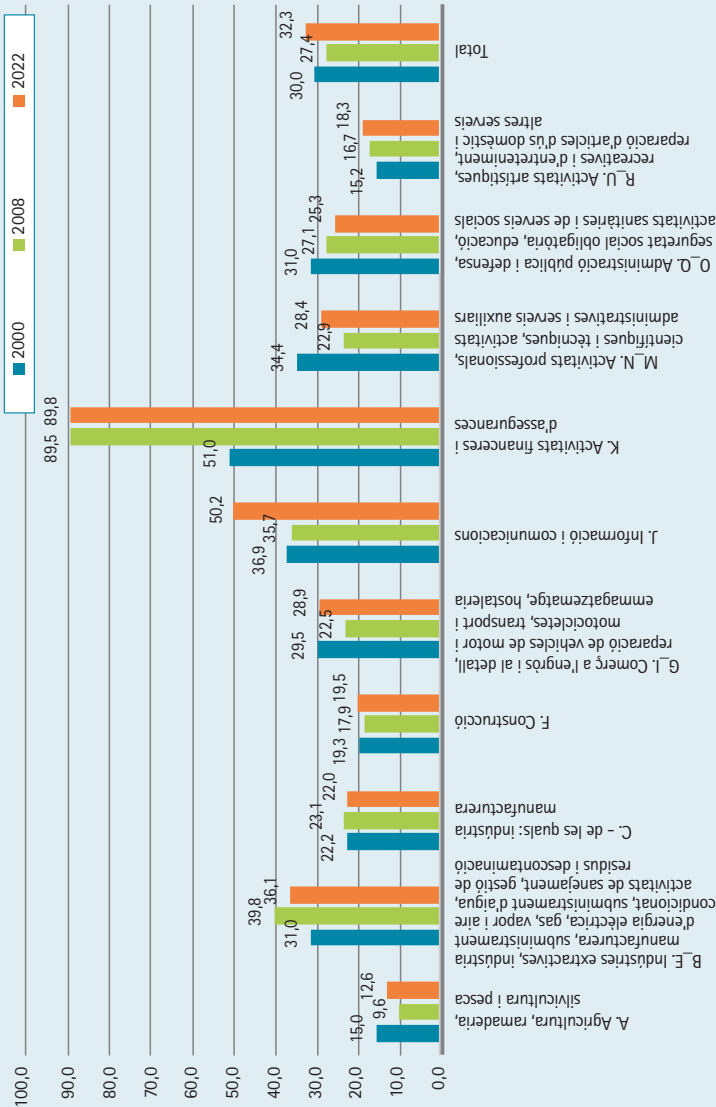
Observant el gràfic, s'aprecien diferències interessants. La trajectòria a les Balears de la productivitat aparent del treball i la PTF és paral·lela, amb un gran descens que tendeix a frenar-se abans del 2008. La dissociació d'aquestes variables al territori nacional permet dilucidar que mentre la productivitat aparent del treball es mantenia estable al conjunt del territori espanyol, la PTF també descendia, tot i que a un ritme més lent. A partir d'aquest moment, tant la productivitat per hora com la contribució de la PTF prenen tendències similars, en què la productivitat per hora observada té un comportament més dinàmic que la PTF, i les Balears, un comportament relatiu lleugerament millor.

4. PÉREZ, F.; MAS, M.; PILAT, D., i FERNÁNDEZ DE GUEVARA J. (dir.); BENAGES, E.; ROBLEDÓ, J.C., i HERNÁNDEZ, L. (2024). *El comportamiento de la productividad en España (1995-2022)*. Informe OPCE 2023. Bilbao: Fundación BBVA.

5. Fundación BBVA i Institut Valencià d'Investigacions Econòmiques (IVIE). *Observatorio de la productividad y la competitividad en España (OPCE)*. Base de datos regional. 1995-2021. Extret de: <https://www.fbbva.es/bd/observatorio-productividad-competitividad-espana/#bd-2-0>.

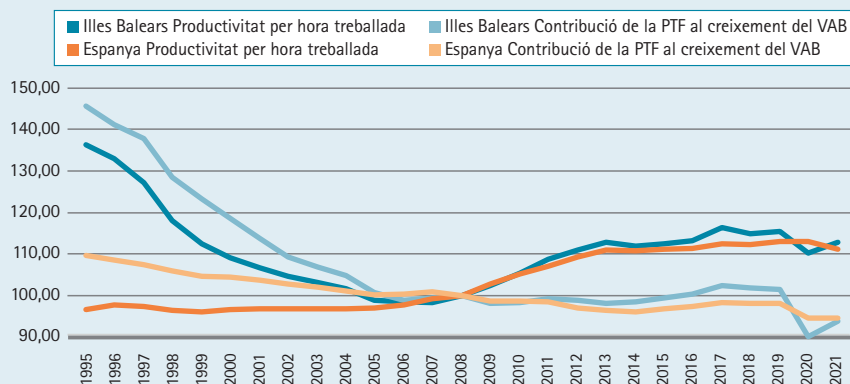
Gràfic IR-2.4

Evolució de la productivitat per hora treballada i grup CNAE-09 a les Illes Balears (euros de 2015)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Contabilidad Regional de España (CRE) de l'INE

Gràfic IR-2.5.
Evolució de la productivitat per hora treballada i la PTF a Balears i Espanya (2008=100)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de Fundació BBVA i l'Institut Valencià d'Investigacions Econòmiques (IVIE)

Així, tant les dades de productivitat elaborades a partir de la CNR de l'INE com les que complementa l'OPCE permeten afirmar que a partir de la crisi del 2008 les Balears no han tingut un comportament relatiu de la productivitat pitjor que la mitjana espanyola. Encara més, s'observa un diferencial positiu que indica que, en termes generals, la productivitat ha evolucionat de manera més positiva.

Sigui com sigui, no es pot menystenir que les Balears des de finals del segle anterior fins a principis d'aquest han malbaratat tot l'avantatge relatiu que presentaven en termes de productivitat, i que redundava en una renda *per capita* real molt superior a la mitjana. És per això que la investigació a fons d'aquest fet i les causes que el provocaren és una línia d'investigació interessant per entendre els canvis dels processos productius i

la generació de rendes que evitin que es puguin tornar a produir, o implementar mesures eficaces per revertir-ho. A més a més, cal tenir en compte que l'anàlisi d'aquest requadre se centra en la comparativa d'àmbit regional, però les dades de l'Eurostat assenyalen que, paral·lelament, les Balears continuen perdent convergència amb les regions de la Unió Europea. Això és perquè han augmentat el diferencial per sota que han presentat durant la darrera dècada (92 el 2013 per 89 el 2022), tot i que a un menor ritme que el terreny que ha perdut Espanya en conjunt (94 el 2013 per 86 el 2022).

Tot plegat suggereix que la productivitat no explica per si sola la persistència de la pèrdua de renda *per capita* durant els darrers quinze anys, i exigeix una anàlisi en profunditat del funcionament del mercat de treball i l'ocupabilitat de la població per completar les peces del

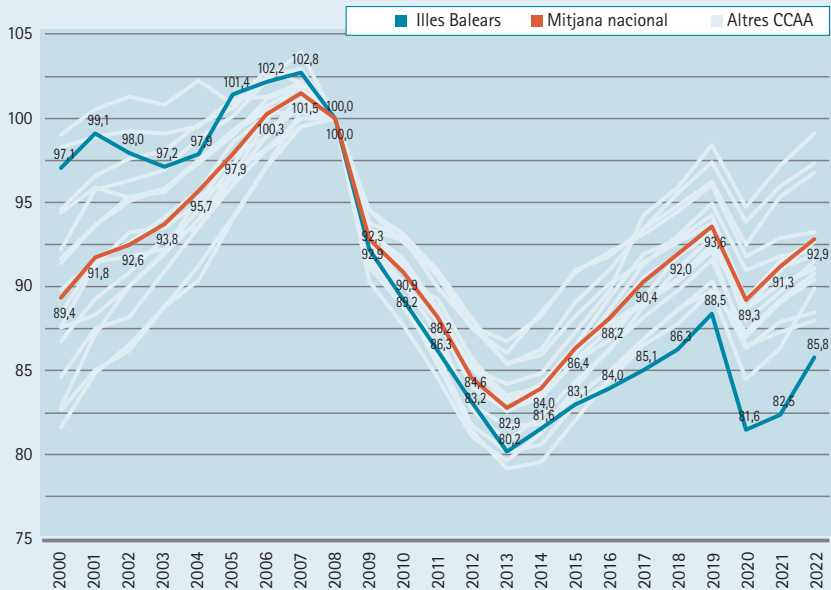
puzle. I és que, com ja s'ha avançat a l'inici, les Illes Balears han passat de ser una de les tres economies que presentava un major nombre d'ocupats sobre la població amb l'economia a plena activitat en precisió 2008 a ocupar la darrera posició de totes les comunitats autònomes. A més a més, de mitjana, els treballadors són els que han minvat amb més força el nombre d'hores anuals que fan. I si bé és cert que el tall de la sèrie a 2022 pot fer que aquestes dades laborals estiguin encara afectades per la covid, no és menys cert que en termes de taxa d'ocupació sembla clar que és un fenomen estructural que va molt més enllà del daltabaix de 2020 (vegeu el gràfic IR-2.6 i IR-2.7).

Cal, doncs, revisar a fons què amaguen les dades laborals, sovint eclipsades per rècords en termes absoluts que no permeten copsar el comportament de les magnituds *per capita* o en termes relatius i que, any rere any, es condensen en una renda real per habitant que no recupera posicions. Probablement, confluència de factors demogràfics, com el fort increment de població i les dificultats d'inserció que això comporta a curt termini, el romanent de treballadors expulsats per la forta crisi de 2008, amb difícil recuperació per altres sectors i el desajust de l'oferta i la demanda laboral en ocupacions intermèdies són qüestions cabdals que poden oferir una explicació al fet que el mercat laboral s'hagi estancat en nivells d'ocupació estructurals més baixos mesurats tant en ocupats com en hores treballades. Si bé, com s'ha explicat, el factor clau del creixement a llarg termini és l'augment

de la productivitat, l'existència d'un mercat laboral que és incapaç d'entrar en l'estructura productiva ha jugat de manera decisiva en la continuació de la tendència a la baixa de la renda *per capita*.

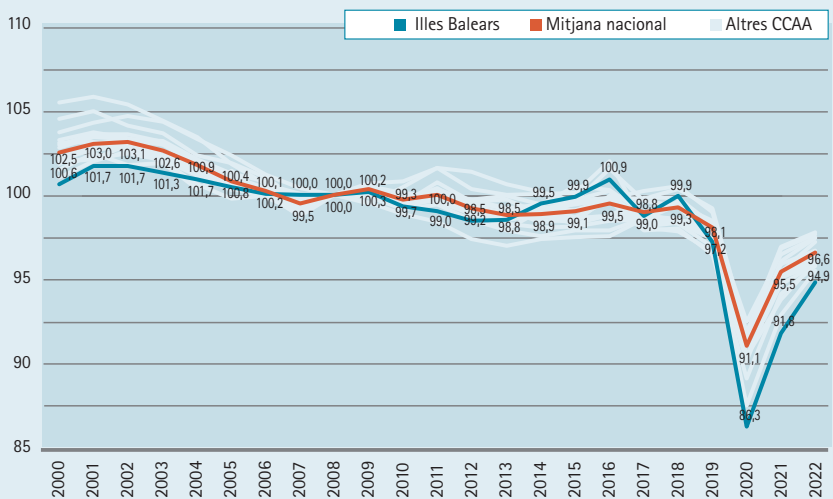
Aquest requadre pretén obrir una línia d'investigació del CES per aprofundir en el seguiment de la renda *per capita* i la contribució de la productivitat de l'economia de les Illes Balears en aquesta evolució. Un tema cabdal per al progrés econòmic de l'economia il·lenca i que genera una preocupació creixent tant a les Illes com a la resta de l'Estat a mesura que es perd l'estela de la mitjana europea en termes de riquesa. Tant és així, que el Govern de l'Estat recentment ha posat damunt la taula un projecte de real decret per a la creació del Consell de la Productivitat d'Espanya, un organisme independent per a la realització de diagnòstics i anàlisi de l'evolució de la productivitat i la competitivitat. Aquesta iniciativa emana d'una recomanació de la Comissió Europea de 2016 i, a pesar del caràcter potestatiu, només hi falten tres països per executar-la (Itàlia, Estònia, i la mateixa Espanya). Entre els seus membres hi haurà representat el mateix Consell Econòmic i Social d'Espanya, així com el Banc d'Espanya, representants de diverses carteres ministerials i uns altres vocals de prestigi reconegut.

Gràfic IR-2.6.
Evolució de la taxa d'ocupació per comunitats autònomes (2000-2022) (2008=100)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Contabilidad Regional de España (CRE) de l'INE

Gràfic IR-2.7.
Evolució de la jornada anual treballada en hores per comunitats autònomes (2000-2022) (2008=100)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Contabilidad Regional de España (CRE) de l'INE